

nak. Falait szintén visszabontották a kapu elfalazásakor. A torony bejárata az út felől nyílt. A falban további négy faragott kőemléket találtunk, melyek sírkövekhez tartoztak, egyikük feliratos.

Az É-i torony déli falának részleges visszabontása után a kaput egy nagy, U-alakú toronnyal falazták el, legalább 3 m vastag falakkal (3. periódus). Utóbbi fala a korábbi torony belső, K-i falától indult. A késői torony déli falának egy rövid szakasza maradt csak meg, a többit teljesen kiszedték. Ebben további három faragott kőemléket találtunk. Valamennyi síremlék része volt, fontos, hogy a korábbiakhoz képest jóval nagyobb darabokat használtak az elfalazásakor. Utóbbi periódushoz tartozó belső padlószintekből több átégett kisbronz, és bélyeges téglá töredéke (Terentius dux) került elő. Fontosak továbbá az itt talált karperecötredékek is, amelyek a civil (női) lakosság jelenlétére utalnak a táboron belül.

Négy kutatóárokmal megpróbáltuk meghatározni a tábor ÉNy-i oldaltornyának a helyét is, de a várt helyen oldaltornyot nem találtunk. Itt a táborfallal 6 m-re párhuzamosan futó késő római, többszattú belső épület 10 m hosszú szakaszát sikerült feltárnunk, amelynek száraz falazással rakott kövei (másodlagosan felhasználtak, benne téglákat és őrlőköveket figyeltünk meg) közvetlenül a humusz alatt található. Belső járósíntjei érthetően nem maradtak meg. Az itt talált leletek közül igen fontos egy Diocletianus follis, illetve egy díszített fejű bronz stylus. A fal alatt a via sagularis egy rövid, kőlapokkal kirakott szakaszát figyeltük meg. A késő római periódusban a táborfal belső földtöltését nem távolították el, alatta a palánkperiódus fossáját is feltártuk. Itt a táborfalat alapozásig kiszedték, egy helyen a modern beásás még a falkiszedést is elvitte.

KOVÁCS PÉTER

23. Barcs, Dráva-meder

(Somogy megye) Kú, (Ú)

2006. december 5–7. között terepbejárást és műszeres felderítést végeztünk Barcsnál a határátkelő hídja feletti folyószakaszon. A munka célja helyszíni adatgyűjtés volt örökségvédelmi térképezés céljából. Kutatási területünk közelében in situ található egy bődönhajó, mely morfológiailag azonos a drávatamásiakkal. Szintén a térségből van adatunk egy ismeretlen korú fa hajóroncsra, amelyet állítólag az utóbbi években elpusztítottak. A felderítésre kijelölt terület a katonai felmérések és a légi fotók alapján egybeesik a szabályozás előtti mederrel, ezért régészeti potenciállal rendelkezik. Első lépésben szonárral (a már bevált Humminbird 987-es) felderítettük a Dráva magyar oldalát. A műszer több rönköt és egyéb anomáliát is jelzett. A kutatási terület közepén a part mellett egy modern vasdereglye bukkan ki a vízből, ez is követhető a felvételeken. A képek alapján megállapítottuk, hogy a meder a partnál meredeken lejt, majd lapossá válik, az államhatárnál ismét emelkedni kezd, és a horvát oldal kifejezetten

sekély, zátonyos. A jelenségek a lapos fenék két szélénél koncentráálódtak, ezért a víz alatti felderítéssel a magyar oldalon található mederszélre koncentráltunk. A víz alatti felderítést a Vízügyi Igazgatóság által rendelkezésünkre bocsátott Zengő nevű hajóról végeztük. A bűvár-asszisztenciát (beleértve a szonárt, a videó és audio kommunikációs rendszert) a Czako Bűvár Kft. biztosította.

A felderítés során vezetőkötélen, élő felszíni kapcsolattal merülve átfésültük a kiválasztott területet. Megállapítottuk, hogy a feltérképezendő területen található szonár jelek természetes rönkökre és mederformációkra utalnak. Ugyanakkor ettől a területtől K-re, a híd felé, a Rinya torkolatának vonalában nagy mennyiségű anomália található. Ezek közül egyet tesztyszerűen megnéztünk, és farönknek bizonyult. Ugyanakkor a torkolat előtt húzódnó kötöltés (párhuzammű) felett egy megmunkált, négyzetes keresztmetszetű gerenda van beágyazódva, ennek mibenlétét ásatás nélkül nem lehetett megállapítani. Famintát vettünk belőle analizálásra. A felderítés végzetével átvizsgáltuk a homokot szállító uszályok kirakódóhelyén a rosta alatti területet is, mivel a kikötött nagyobb tárgyak itt esnek vissza a vízbe. Régészeti leletet nem találtunk, ami azért öröndetes, mert legalább az utóbbi időben nem bolygattak meg lelőhelyet a kotrások során. A munkaterületről való levonulás közben arról értesültünk, hogy a régi vasúti híd pillérjét is magában foglaló zátony felső részén egy dereglye roncsa található, ráadásul kis víznél ki is bukkan a felszínre. Kihaszználva az alacsony vízállást és a kiváló látási viszonyokat, a helyszínre vitettük magunkat. Itt megállapítottuk, hogy a megadott helyen valóban egy nagy, hegyes végű fadereglye fekszik a víz alatt, illetve részben ki is látszik a vízből. A hajó hosszát 20 m körülire becsüljük, szélessége 5 m lehet. A víz alatti vége ép, látszik a négyzetes (far?) tőke, illetve ennek közelében néhány függőleges gerenda a felépítményből. A hajó kontúrjának ívét élesen kirajzolja a palánk széle. A sűrűn elhelyezkedő keresztirányú gerendázat is jól kivehető (fenékbordák, vagy merevítő gerendák az üledék vastagságától függően). A palánkot kovácsoltvas szegekkel rögzítették az oldalbordákhoz. A belső oldalon bélésdeszkával burkolták a bordákat. A hajó K-i végét talán a zátony fedi, de a gyakran felszín fölé emelkedő szabadon álló részek valószínűleg elpusztultak.

TÓTH JÁNOS ATTILA

24. Bácsszőlős, Doboka-kő

(Bács-Kiskun megye) I

2006. december 7-én helyszíni szemlét végeztünk a lelőhelyen a régi szabadkai úttól, a hármashatár dombjától D-re, 600 m-re. Egy dűlőút pontosan átmegy rajta. Környezetéből kiemelkedő dombon van a temető, mely domb egy természetes dombvonulat része (139 m tszfm.). A domb tetején elszórtan kevés embercsont látszott, néhány foltok mutatkoztak a kissé mélyebben szántott, így világos-homokosabb részeken. Helyi lakos elmondása

szerint optimálisabb talajviszonyok között sírsorokat lehet megfigyelni. Ezek É-D irányú sorok, 3 sor párhuzamosan mutatkozik. A sorokon belül egyenlő távolságra K-Ny-i tájolású sírfoltokat lehet látni. Jelenleg a domb D-i részén és tetején találtunk csontokat – valóban egy sávban – de a bejelentő szerint a domb É-i részén még régen talált emberfogakat. Eszerint akár 40 m hosszú is lehet egy-egy sor. Kerámiaanyagot, fémleletet, középkori templomra utaló kő-tégla törmelékét nem találtunk, a temető korának meghatározása jelenleg nem lehetséges. A megfigyelések alapján valamilyen soros temető elképzelhető.

ROSTA SZABOLCS

25. Bánd, Essegvár

(MRT 2. k. 13/2 lh.)

(Veszprém megye) Á, Kö

A vár meglévő romjainak állagmegóvási munkáihoz kapcsolódva 2006. június és szeptember között kisebb kutatást végeztünk az alábbi eredménnyel. A vár DK-i sarkán álló toronyhoz Ny felé csatlakozó déli várfal kijavítása, felfalazása volt az egyik cél. Ezen törtkőből falazott fal külső déli síkja az évszázadok során olyan erőteljesen elpusztult (kifagyott és leomlott), hogy az eredeti falsík és falszélesség csak régészeti módszerrel volt meghatározható. A fal teljes külső hosszát (29 m) végigásva és alapozását kiszabadítva, megállapítottuk, hogy a fal szélessége 1,55–1,75 m, felfelé kissé keskenyedik, iránya teljesen egyenes. Sem külső oldalát, sem sarkát nem erősítette támpillér. Ny-i végén derékszögben É felé fordul. Egy időpontban, egyszerre falzták, a mai felszíntől itt átlagosan 0,30–0,60 m mélyen található sárgás színű sziklás altalajra. A fal alapozása alatt közvetlenül egy hullámvonalas Árpád-kori edénytöredéket (13. sz.) találtunk. Dokumentáltuk a vár K-i oldalán romjaiban még létező toronyalj jelenlegi állapotát. Belső mérete 3,15×3,15 m. Falszélesség kb. 1,80 m. Szabadon álló K-i oldalának külső síkja erősen lepusztult. A torony déli fala nincs bekötve a K-i várfalba, csak hozzátámasztották. A déli toronyfal külső oldalán egy nagyobb felületen megmaradt a középkori vakolat. További célunk volt a DK-i és K-i torony közötti várfal irányának meghatározása, amely a felszínen már sehol sem volt látható. Ezért három helyen a DK-i torony mellett közvetlenül ÉK-re, a két torony között és a K-i torony D-i oldalán kisebb szelvényeket nyitottunk. Ezekben sikerült megtalálnunk a szintén törtkőből falazott, 1,90–2,05 m széles várfalat, amelyet a déli várfalhoz hasonlóan, szintén a sárgás sziklás altalajra alapoztak, amely itt jóval mélyebben található, mint a déli oldalon. A K-i várfal teteje a DK-i toronyhoz csatlakozó részen erőteljesen belülről kifelé való lejtéssel pusztult el. A K-i várfalnak a K-i toronyhoz közvetlenül csatlakozó részét, átlag 1,60 m mélységig és csaknem 2 m szélességben korábban elbontották. A sziklafelszín itt 1,90 m mélyen van. A K-i várfal belső oldalához csatlakozó 1–1,90 m

vastag feltöltésben, a K-i torony déli oldalánál három egykori felszín volt elkülöníthető. A legkorábbi mintegy 1,60–1,70 m mélyen. A középső 1,20–1,30 m mélyen. A legutolsó pedig 1–1,10 m mélyen; a két utóbbi szinthez égésnyomokkal is jelölt pusztulási réteg kapcsolódik. Elkészült a vár alaprajza 1:250 méretarányban, Román József földrendező mérnök felmérésében. A munkák során viszonylag nagyobb számú, főleg késő középkori (15–16. sz.) mázatlan házikerámia- és állatcsonttöredék, egy vaskés került elő.

RAINER PÁL

26. Bátaszék határa

(Tolna megye) U, LT?

A Tolna megyei M6 autópálya nyomvonalán 2006-ban szondázó feltárásokat végeztünk.

TO 11. lelőhely: A terepbejárás során átlagos intenzitású neolitik és kelta településre utaló leletanyagot sikerült begyűjteni a területről. A szondázó ásatást május 15–19. között végeztük el 5 szondaszelvényvel. A terület mély fekvése következtében, valamint a csapadékos időjárás miatt szondaszelvényeink többségében a szivárgó talajvíz miatt az előkerült régészeti objektumok egy részét nem tudtuk feltárni. A lelőhelyet a Dombóvár–Bátaszék vasútvonal keresztezi. A vasúti töltéstől D-re egy kisebb, megközelítőleg Ny–K-i irányban húzódó partosabb rész található, amelynek Ny-i részén összesen 17 objektumot (ebből 4 sír) bontottunk ki. A K-i szondában már csak 3 objektumot sikerült feltárni, míg a két szonda között húzott szondában egy közepes nagyságú árkot bontottunk ki. A vasútvonal É-i oldalán húzott két szondaszelvényben 1–1 objektumot tártunk fel. A feltárt 23 objektum többsége a lengyeli kultúra időszakába sorolható. A 4 zsugorított testhelyzetben eltemetett, É–D-i tájolású csontvázas sír a lelőhely legmagasabb részén, viszonylag egymáshoz közel helyezkedett el. Az 5. sz. sírban 3 (két kisebb és egy nagyobb méretű) csőtalpas tál, a 14. sz. sírban egy csőtalpas tál volt mellékletként a sírban elhelyezve. Feltételezhetően sírhoz tartozhatott a 22. sz. objektum, amely egy összetört edényből állt. A „B” szelvényből került elő az egyetlen vaskorhoz (kelta?) köthető objektum. A kör alakú, ívelt oldalú gödörben egy rendkívül rossz megtartású, vékony falú kerámia aljának töredékei kerültek elő, amelyben égett csontdarabok és egy ismeretlen rendeltetésű, erősen korrodált vastárgy volt.

TO 12. lelőhely: A terepbejárás alkalmával csak néhány szórványosan előforduló kerámiadarabot sikerült begyűjteni a területről. Májusban végeztük a szondázást. A szőlősorok között nyitott 2 szondaszelvényben mindössze 5–8 darab őskori kerámia töredéke került elő. Összesen 508 m²-t kutattunk meg. A lelőhelyen a szőlőművelés következtében a régészeti objektumok megsemmisültek.

GALLINA ZSOLT – HORNOK PÉTER – SOMOGYI KRISZTINA – VARGA SÁNDOR